

ПЕРШІ ВИБОРИ ДО ДРОГОБИЦЬКОЇ
ПОВІТОВОЇ РАДИ 1867 р.
(ДО 150-РІЧЧЯ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ ГАЛИЧИНИ)

Впродовж 19–22 березня 1866 р. Галицький крайовий сейм ухвалив серію законів про громадське самоврядування, зокрема – “Закон про громади”. 12 серпня того ж року цей пакет отримав цісарську санкцію. Невдовзі відбулися вибори, внаслідок яких почали функціонувати повітові та міські ради – вперше в історії всієї України¹. Відтоді вважалося, що самоврядування Галичини становить одну велику мережу з Сеймом на чолі, а її основою є місцеві (сільські та міські) ради. Наступного 1867 р. уряд монархії санкціонував ще й адміністративну реформу, яка поділила край на повіти, відповідно до згаданого закону. Хоч з істотними модифікаціями та відмінностями, система місцевого самоврядування діяла неперервно і в міжвоєнний польський, і в радянський період, і є ключовою ланкою адміністративної системи сучасної Української Держави.

Що реформа управління Австро-Угорської монархії виявилася вдалою, зараз свідчить передовсім приваблива архітектура багатьох міст не лише Львова, а й Дрогобича, Івано-Франківська, Коломиї, Самбора, Стрия. Властиво, вони були розбудовані саме тоді. Статистика розвитку окремих міст після ухвалення “Закону про громади” іноді вражає. Так, коли 1867 р. містечко Рудки отримало статус повітового центру його населення становило бл. 1700 осіб, а 1900 р. – 3268; 1880 р. доходи міської управи становили лише 1900 золотих ринських, 1910 р. – 23 000 корон!².

Доповідь написана на основі матеріалів про Миколу Антоневи́ча, зібраних Іваном Омеляновичем Левицьким для словника про видатних галичан (так званий “словник Левицького”)³.

Кожна повітова рада, в тому числі Дрогобицького повіту, складалася з 26 депутатів, які обиралися в чотирьох куріях: великих землевласників, промисловців і підприємців, міській і сільській. Перша виборча кампанія на Дрогобиччині відзначалася згуртованістю української громадськості, внаслідок чого всі 12 мандатів сільської курії здобули русини. Серед них був також молодий заступник учителя Дрогобицької гімназії Микола Антоневи́ч.

Микола Антоневи́ч (25.12.1840, Незвисько, тепер Городенківського району Івано-Франківської обл. – 10.07.1919, Львів) – племінник Якова Головацького, педагог, парламентарій, історик, мемуарист. Депутат Галицького сейму в 1873–1876, 1882–1895 рр. та австрійського парламенту в 1873–1879 рр. Народився у сім’ї пароха с. Рожнів (нині Косівського р-ну Івано-Франківської обл.) дрібношляхетського походження. Навчався на теологічному факультеті Віденського університету, 1864 р. склав докто-

рат філософії. З 1865 р. – заступник учителя гімназії у Перемишлі, з 1866 р. – Дрогобицької гімназії, де викладав історію та географію. З 1867 р. – депутат Дрогобицької міської, повітової ради і член магістрату й повітової управи. У 1874–1900 рр. – професор гімназії в Перемишлі⁴.

Спочатку М. Антоневи́ча обрали депутатом міської ради. Там молодий учитель виступив з промовою по-українському – вперше за всю історію Дрогобицького магістрату. Це справило велике враження, а газета “Dziennik Lwowski” обізвала його за це ‘мерзенним агітатором і поганим учителем. М. Антоневи́ч подав на газету до суду. Варто зауважити, що він так і не зміг знайти адвоката, який би спромігся відстоювати його права українською. Тоді заходився студіювати австрійське право і сам захищав себе в суді. Процес він виграв⁵. Відтак М. Антоневи́ч став чи не найпопулярнішим дрогобицьким політиком свого часу.

Очевидно, чисельна й згуртована українська фракція щойно обраної ради Дрогобицького повіту претендувала на локальний провід. Тож рада розпочала діяльність у той спосіб, що більшість скасувала мандат М. Антоневи́ча. Як повідомляла львівська газета “Слово” в лютому 1868 р., русини запротестували – вони покинули залу нарад та склали скарги в Крайову управу (виконавчий орган Галицького сейму), намісництво та міністерство внутрішніх справ. Крайова управа підтвердила скасування мандату М. Антоневи́ча, дрогобицький староста (керівник урядової адміністрації) відповів, що австрійський уряд не уповноважений втручатися в компетенції органів місцевого самоврядування, а 3 лютого 1868 р. намісник не лише підтвердив скасування мандату М. Антоневи́ча, а й скасував мандати ще десяти депутатів сільської курії: отців Василя Гапановича, Юрія Кміцикевича, Олександра Парилевича, Антонія Чапельського, селян Данила Іванишіва, Йосифа Кравціва, Сеня Кулинича, Сеня Мотуса, Михайла Пожаковського й Федя Терлецького⁶ (зауважу, що Й. Кравців водночас був депутатом Галицького сейму⁷).

29 лютого того ж року внаслідок повторних виборів М. Антоневи́ча й усіх десяти інших депутатів Дрогобицької повітової ради, мандати яких скасував намісник, обрали повторно⁸. Проте вже на першому засіданні 26 березня 1868 р. більшість знову піддала сумніву мандат М. Антоневи́ча, бо він водночас був депутатом міської ради та членом міської управи⁹. Намісництво призначило нові вибори 27 травня: зі 160 присутніх виборців (вибори були двоступеневі) 146 проголосували за М. Антоневи́ча, в тому числі його єдиний конкурент селянин Літинський¹⁰. І лише цього разу повітова рада затвердила мандат М. Антоневи́ча одноголосно¹¹. 1870 р. його знову вибрали до повітової ради¹², а 1873 р. М. Антоневи́ч переміг на виборах до Галицького сейму в дрогобицькій міській курії¹³ (один випадок з трьох за всю історію Галичини; як правило, українські депутати здобували мандати в сільській курії). М. Антоневи́ч набрав 440 голосів із 726, а його конкурент І. Ясінський – 276. Після оголошення результатів прихильники кандидатів на посольський мандат побилися, в помешканні М. Антоневи́ча вибили шиби, вночі підпалено три єврейські будинки. Щоб припинити погроми, староста, крім жандармів, залучив військо¹⁴.

Очевидно, сеймовий мандат істотно посилив позиції М. Антоневи́ча в гімназії. А оскільки того ж року він виборов ще й мандат депутата Палати Послів австрійського парламенту, 1874 р. її колектив підтримав його кандидатуру на посаду директора. Проте намісник А. Голуховський не допустив його номінації, призначивши на цю посаду сполонізованого русина Тому Баревича. Нового директора Дрогобицький магістрат не сприйняв. Ворогування з Т. Баревичем спровокувало черговий скан-

дал: Т. Баревич не пустив до гімназії депутацію міської ради на чолі з бургомістром. Міська рада поскаржилася в міністерство освіти. Відтак А. Голуховський був змушений звільнити Т. Баревича, проте водночас надав йому статус почесного громадянина Дрогобича, розв'язав міську раду і переніс М. Антоневи́ча до Перемишля!¹⁵

Переїхавши до Перемишля, діяльний український політик, зрозуміло, склав мандати до Дрогобицької міської та повітової рад. З його переїздом пов'язане також поступове згасання активності української громадськості Дрогобицького повіту. Як згадував Іван Макух, ще один призабутий уродженець Дрогобиччини (уродженець Мельників Долишніх, присілок с. Верхній Дорожів; депутат Галицького сейму в 1908–1914 рр., заступник голови української фракції, обирався також до австрійського парламенту, де виконував повноваження заступника голови Української парламентської репрезентації, міністр внутрішніх справ ЗУНР¹⁶), “Місто Дрогобич за моїх часів [навчався в Дрогобицькій гімназії в 1887–1892 рр.] справляло враження українсько-єврейського міста. Великі передмістя були українські, а середмістя було єврейське. Поляків, поза урядниками та професорами, було мало, хіба трохи було ремісників (шевців, кравців, різників), але між ними також було багато українців, особливо було багато українців бондарів і різників-м'ясарів¹⁷”. Проте у зв'язку з інтенсивною індустріалізацією краю та спонуканою нею міграцією Дрогобич швидко полінізувався. Серед іншого, про це свідчить статистика представництва Дрогобицького повіту в Галицькому сеймі: якщо від самого початку тут незмінно перемагали русини, то на двох останніх виборах (1908, 1914) – граф Францішек Замойський¹⁸.

Насамкінець зауважу, що з Дрогобичем були пов'язані також рідний брат Миколи Антоневи́ча Володимир та сестра Марія. За фахом Володимир Антоневи́ч був лікарем, у 1879–1884 рр. – військовий лікар. Мав приватний кабінет у Дрогобичі в 1884–1898 рр., був ініціатором спорудження будинку для бурси ім. Івана Хрестителя. У 1898 р. переїхав до Стрия, де вступив до товариства “Просвіта” та обирався заступником голови “Руського казина”¹⁹. Розпочинаючи з 1886 р., Марія Антоневи́ч (у заміжжі Тихович) впродовж дев'яти років керувала дрогобицькою філією “Народної Торгівлі”. 1895 року переїхала до Вишніці, де провадила склепик²⁰. У Дрогобичі також доживала віку їхня мати, Марта Антоневи́ч, вдова рожнівського пароха, яка померла тут 1890 р. на 71 році життя²¹.

Перебравшись до Перемишля, М. Антоневи́ч був змушений покінчити з кар'єрою дрогобицького локального політика. Старійшина Братства св. Миколая, голова “Бесіди” та комітету для збору фондів на Дівочий інститут у Перемишлі, почесний член Общества ім. М. Качковського і інших москвофільських товариств вже не обирався ні до міської, ані повітової рад. Сконцентрувався на Галицькому сеймі. Один з найактивніших і найдібніших сеймових політиків; відзначався неабиякою енергією, а його промови – сміливістю, діловитістю та ерудицією, завзятий борець з “ною ерою” (польсько-українською угодою 1890–1894 рр.)²². Неодноразово претендував на мандат члена Галицької крайової управи (виконавчого органу Галицького сейму, істеблшмент Галичини)²³. Під час Першої світової війни інтернований в австрійському концентраційному таборі Талергоф. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові²⁴.

¹ Галька І. О раді повітовій і повітові Виділі, о Соймі краєвом і краєвом Виділі і о Державной Думі / Ігнатій Галька. Львов: Издания Общества ім. Качковського, книжечка за місяць апрель,

1883; Левицький К. Наш закон громадський або які ми маєм права і повинності в громаді / Кость Левицький. – У Львові: Коштом і заходом товариства “Просвіта”, ч. 119, 1889.

² Кірсанова О. Рудки / О. Кірсанова // Історія міст і сіл Львівської Української РСР. Львівська область. – К., 1970. – С. 663–664.

³ Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 167. – Оп. II. – Спр. 55 (Микола Антоневич). – 146 арк.

⁴ Чорновол І. Забутий учитель І. Франка. Микола Антоневич – професор і посол на сейм / Ігор Чорновол // Перемишль і Перемиська земля протягом віків. – Том 2: Збірник наукових праць та матеріалів Міжнародної наукової конференції. Перемишль, 14–15 листопада 1998 р. / Ред. С. Заброварний. – Перемишль – Львів, 2001. – С. 185–192; Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму / Ігор Чорновол. – Львів, 2010. – С. 116–117.

⁵ [Антоневич М – ?]. Д-р Николай Антоневич, професор гимназии в Перемишли и посол соймовый / [Микола Антоневич – ?]. – Львов: накладом “Русской Рады”, б.р.в. – 4 с. Тут же – його графічний портрет. Портрет М. Антоневича пензля Т. Копистинського: Купчинська Л. Творчість Теофіла Копистинського у контексті розвитку образотворчого мистецтва західноукраїнських земель другої половини ХІХ – початку ХХ століть / Лариса Купчинська. – Львів – Філадельфія, 2009.

⁶ Слово, 1868. – № 12.

⁷ Тиміш Л. Йосип Кравців з Вороблевич – депутат Галицького крайового сейму і Дрогобицької повітової ради / Лідія Тиміш // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Вип. 14–15. – Дрогобич, 2011. – С. 251–254.

⁸ Слово, 1868. – № 16.

⁹ Слово, 1868. – № 27.

¹⁰ Слово, 1868. – № 51.

¹¹ Слово, 1868. – № 100.

¹² Слово, 1870. – № 88.

¹³ Из Дрогобыча. Выборы и депутация до Львова // Слово, 1873. – № 12.

¹⁴ Слово, 1873. – № 128, 129.

¹⁵ Слово, 1874. – № 134.

¹⁶ Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. – С. 155–156.

¹⁷ Макух І. На народній службі. Спогади / Іван Макух. – К., 2001. – С. 15.

¹⁸ Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. – С. 97.

¹⁹ Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів (далі – ЛНБ). – Ф. 167. – Оп. II. – Спр. 53. – Володимир Антоневич. – 8 арк.

²⁰ ЛНБ. – Ф. 167. – Оп. II. – Спр. 54 (Антоневич (Гихович) Марія). – 3 арк.

²¹ Червоная Русь, 1890. – № 45.

²² Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 рр. / Ігор Чорновол. – Львів, 2000. – С. 15, 93, 126, 149, 161, 162, 175, 181, 183, 191–193, 198, 200.

²³ Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму. 1861–1901. Нарис з історії українського парламентаризму / Ігор Чорновол. – Львів, 2002. – С. 6, 41, 47, 48, 56, 58, 72, 135, 159, 160, 163, 165–167, 170, 171, 182, 183, 187, 189, 193, 201–203, 207, 209, 210, 227, 235–236, 246.

²⁴ Студинський К. Іван Франко і товариші в соціалістичнім процесі 1878 р. / Кирило Студинський // Україна, 1926. – Кн. 6. – С. 83.

Ігор Чорновол.

Перші вибори до Дрогобицької повітової ради 1867 р. (до 150-річчя місцевого самоврядування Галичини).

Автор акцентує на історії Дрогобицької повітової ради, вперше обраної 1867 р. Тоді ж намісник Агенор Голуховський скасував 11 мандатів українських депутатів, а коли їх переобрали, більшість знову скасувала мандат Миколи Антоневича, викладача історії та географії місцевої гімназії й (водночас) депутата Дрогобицької міської ради і

члена міської управи. Його повноваження затвердили лише після других додаткових виборів 1868 р., які супроводжувалися вуличними сутичками, погромами, зокрема – помешкання самого М. Антоневича. 1873 р. його обрали депутатом Галицького сейму й австрійського парламенту, колектив гімназії підтримав його кандидатуру на посаду директора. Призначення директором Томи Баревича (1874) спонукало ще й гострий конфлікт між ним та магістратом Дрогобича. Відтак намісник гр. А. Голуховський розв'язав міську раду Дрогобича, переніс М. Антоневича до Перемишля, тому той був змушений скласти мандат і до повітової ради.

Доповідь написана на підставі матеріалів, зібраних Іваном Левицьким, що зберігаються в відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України, й присвячена ювілеєві місцевого самоврядування Галичини. Цей 150-літній ювілей залишився непоміченим ні громадськістю, ані науковою спільнотою.

Ihor Chornovol.

The First Elections To the Council of Drohobych County (1867).

The author accentuates on the history of the Council of Drohobych County, which was elected for the first time in 1867. At the same period Agenor Golukhovskiy, the then Governor-General of Ukrainian Galicia, annuled 11 mandates of the Ukrainian deputies, but after they were reelected, the majority again annulled the mandat of Mykola Antonovych, the teacher of history and geography of the local gymnasium and, also, deputy of Drohobych city council and city administration member. His mandate was authorized only after the additional elections in 1868, which were marked for street clashes and pogroms of which, in particular, the home of M. Antonovych himself was injured. In 1873 he was elected deputy of the Galician Seym and Austrian parliament, and the gymnasium faculty supported his candidacy for directorship. But after Toma Baranevych was appointed director in 1874, it caused a sharp conflict between him and the city council of Drohobych. Afterwards, Governor-General Golukhovskiy dismissed Drohobych council, transferred M. Antonovych to Peremyshl, for which reason he had also to surrender his mandate to the county council.

The study is written on the basis of materials collected by Ivan Levytskyi, which are kept in the Department of manuscripts of Vasyl Stefanyk Scientific Library of the Academy of Sciences of Ukraine in Lviv, and is dedicated to the jubilee of the local self-administration in Ukrainian Galicia. This 150th anniversary passed unnoticed both by the citizens and scientific community.